

FONETIKA A FONOLOGIE ITALŠTINY

Distanční studijní text

Eva Klímová

Opava 2018



**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

Obor: 0232 Literatura a lingvistika

Klíčová slova: Fonetika, fonologie, fón, foném, artikulace, klasifikace hlásek, způsob artikulace, místo artikulace, vokál, konsonant, diftong, délka, přízvuk, Rafforzamento, apokopa, elize, asimilace, segmentace promluvy;

Anotace: Kurz se soustřeďuje na obecné problémy fonetiky. Cílem je ukázat studentům význam fonetických poznatků pro pochopení jazyka a pro správnou výslovnost italštiny, jakož i seznámit s terminologií a se základními otázkami produkce a percepce řeči. Na obecně zaměřenou přednášku navazuje speciální kurz fonetických cvičení soustředěný jednak na základní terminologii předmětu v italštině, jednak na specifické otázky italské výslovnosti.

Program kurzu může být podle potřeby doplňován. Může tak docházet i k aktualizaci a doplňování studijního materiálu.

Autor: doc. PhDr. Eva Klímová, Ph.D.

Obsah

ÚVODEM.....	5
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	6
POŽADAVKY KE ZKOUŠCE.....	7
1 TÉMA 1 FONETIKA, JEJÍ POSTAVENÍ V RÁMCI LINGVISTIKY, ORGANOGENETICKÝ ZÁKLAD ŘEČI.....	8
Výkladová část.....	8
2 TÉMA 2 FONETICKÁ TRANSCIPCE A JEJÍ SMYSL.....	10
Výkladová část.....	10
3 TÉMA 3 ZÁKLADNÍ RYSY VÝSLOVNOSTI SPISOVNÉ ITALŠTINY.....	12
Výkladová část.....	12
4 TÉMA 4 KLASIFIKACE HLÁSEK Z HLEDISKA ZPŮSOBU A MÍSTA TVOŘENÍ.....	14
Výkladová část.....	14
5 TÉMA 5 SYSTÉM ITALSKÝCH VOKÁLŮ.....	16
Výkladová část.....	16
6 TÉMA 6 ITALSKÉ DIFTONGY, SEMIVOKÁLY, SEMIKONSONANTY.....	18
Výkladová část.....	18
7 TÉMA 7 SYSTÉM ITALSKÝCH KONSONANTŮ.....	20
Výkladová část.....	21
8 TÉMA 8 SEGMENTACE PROMLUVY. SLABIKA, SLOVO, VĚTA.....	22
Výkladová část.....	22
9 TÉMA 9 POVAHA A UMÍSTĚNÍ PŘÍZVUKU V ITALŠTINĚ.....	24
Výkladová část.....	24
10 TÉMA 10 PROZODICKÉ PROSTŘEDKY ŘEČI, MELODIE A INTONACE.....	26
Výkladová část.....	26
11 TÉMA 11 HLÁSKY V ŘETĚZCÍCH, ZMĚNY HLÁSEK V PROUDU ŘEČI.....	28
Výkladová část.....	28
TÉMA 12 RAFFORZAMENTO.....	30
Výkladová část.....	30
12 TÉMA 13 ELIZE, APOKOPA.....	32
Výkladová část.....	32
LITERATURA.....	34

SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY35

ÚVODEM

Tato studijní opora k předmětu *Fonetika a fonologie italštiny* je studijní text určený studentům programu Italština v kombinované formě. Předmět se realizuje v pěti (5) tutoriálech přímé výuky. V jejich průběhu je komentován a vykládán studijní text ke každému tématu kurzu prezentovaný v e-learningovém kurzu.

Předmět *Fonetika a fonologie italštiny* je teoretický a je předřazen prakticky orientovanému kurzu fonetických cvičení soustředěných na základní terminologii předmětu v italštině a na nácvik těch italských hlásek, které buď neexistují v češtině, nebo se svou artikulací od nich liší.

V průběhu výuky se vyučující zaměřuje na výklad klíčových otázek a problémů, zdůrazňuje jejich význam a odkazuje na konkrétní stránky studované povinné literatury. Cílem přitom je, aby si student získal zásadní poznatky o správné výslovnosti v italštině a učil se je při mluvení uplatňovat.

Každé téma je proto rozpracováno za použití konkrétních distančních prvků. Jsou to:



rychlý náhled tématu/úvod



cíle



klíčová slova



shrnutí/závěr



kontrolní otázka



k zapamatování



další zdroje

Součástí tohoto studijního textu je e-learningový kurz. Další informace o něm jsou uvedeny v části „O kurzu podrobněji“ včetně způsobu komunikace.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Náplň následujících stránek je popis předmětu *Fonetika a fonologie italštiny*. Náplň předmětu tvoří program obsahující 13 témat.

- Pro každé z témat je v e-learningovém kurzu zpracován studijní text, který je vodítkem pro studium. V něm jsou také odkazy na jednotlivé stránky povinné studijní literatury.
- Seznam povinné a doporučené literatury je uveden v závěrečné části této studijní opory.
- Jednotlivá témata předmětu obsahují následující části:
 - Úvod se stanovenými cíli a klíčovými slovy
 - Výkladovou část (s odkazem na dané téma e-learningového kurzu)
 - Závěr (souhrn)

Všechny tyto prvky mají napomáhat studujícím při organizaci jejich studia.

- Předmět je ukončen písemnou zkouškou. Požadavky ke zkoušce jsou uvedeny níže.

POŽADAVKY KE ZKOUŠCE

Znalost látky v rozsahu přednášek podle jednotlivých témat e-learningového kurzu v souladu s odkazy na:

Černý, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998.

Krčmová, Marie. *Fonetika a fonologie*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita Eplortál, 2008.

Pačesová, J. *Fonetika italštiny*. Brno: FF MU, 1992.

Radimský, J. *Fonetika italštiny*. Praha: Karolinum, 2018.

1 TÉMA 1 FONETIKA, JEJÍ POSTAVENÍ V RÁMCI LINGVISTIKY, ORGANOGENETICKÝ ZÁKLAD ŘEČI



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

První přednáška je úvodní. Seznamuje studenty s programem předmětu a vysvětluje jeho význam pro studium programu Italština.

Téma přednášky je vymezeno následujícími body:

1. Fonetika jako lingvistická disciplína a její význam
2. Fonologie jako lingvistická disciplína
3. Mluvní orgány



CÍLE

Cílem tématu je uvést předmět fonetiky a fonologie obecně. Téma proto uvádí nejobecnější pojmy a termíny pro studium fonetiky a fonologie a zdůrazňuje jeho význam pro poznání spisovné výslovnosti italštiny a správnou artikulaci jednotlivých italských hlásek.

Student si osvojí základní terminologii, kterou následně používá při dalším studiu.



KLÍČOVÁ SLOVA

Fonetika, fonologie, artikulace, výslovnost, fón, foném, fonologická hodnota, alofon, artikulační ústrojí

Výkladová část

Viz Téma 1 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Úvodní téma seznamuje studenty s programem předmětu a jeho místem v programu studia. Vedle uvedení vymezení studia fonetiky a fonologie je kladen důraz na její význam pro spisovnou italskou výslovnost a správnou artikulaci jednotlivých italských hlásek.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Jaké význam bude mít předmět pro další studium programu Italština?

Co je to fonetika?

Čím se zabývá fonetika artikulační, auditivní a akustická?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Nová terminologie, vznik fonologie, její zakladatel; jednotlivé mluvní orgány.

2 TÉMA 2 FONETICKÁ TRANSCIPCE A JEJÍ SMYSL



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma je soustředěno do odlišení mluvené podoby jazyka, k jejímuž záznamu slouží písmena abecedy, a podoby mluvené, k jejímuž zaznačení slouží fonetické znaky obsažené v mezinárodní fonetické abecedě (anglicky IPA-International Phonetic Alphabet, italsky AFI-Alfabeto/Associazione fonetico (-a) Internazionale). Pro každý italský foném je uveden fonetický znak s modelovými příklady.



CÍLE

Cílem tématu je vyložit význam fonetického přepisu pro správnou výslovnost italštiny. Zároveň je vytvořen teoretický základ pro správné chápání mluvené a psané podoby jazyka. Konkrétním výstupem je položit základ k dovednosti fonetický přepis vykonat.



KLÍČOVÁ SLOVA

Jazyk mluvený, foném, jazyk psaný, grafém, fonetický znak, IPA (AFI),

Výkladová část

Viz Téma 2 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Uvedením tématu je vyloženo odlišení mluvené podoby jazyka se záznamem písmem, a mluvené podoby jazyka, která se zaznamenává fonetickými znaky ve fonetickém přepisu. Každý foném italského fonologického systému je a doložen modelovými příklady. Téma je důležité z hlediska správné výslovnosti v italštině i jako další krok k pochopení předmětu *Fonetika a fonologie*.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Co slouží k zaznamenání psané podoby jazyka?

Co slouží k zaznamenání mluvené podoby jazyka?

Vysvětlete, proč je ve výslovnosti italských slov „figlia, figlie, taglio“ pro souhláskovou skupinu „gl“ palatální hláska /ʎ/, zatímco ve slovech „gloria, glicerina“ je pro tutéž souhláskovou skupinu výslovnost /gl/.

K ZAPAMATOVÁNÍ



Fonetické znaky pro italské fonémy včetně příkladů.

3 TÉMA 3 ZÁKLADNÍ RYSY VÝSLOVNOSTI SPISOVNÉ ITALŠTINY



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma věnované charakteristickým rysům a správné výslovnosti v italštině je vyděleno do dvou částí. V části první je z hlediska vývoje italského jazyka vyložen přístup a řešení otázky spisovné italštiny s odkazem na vnímání této otázky už od doby Dantovy a význam rádia a televize pro konstituování spisovné italštiny a tím i spisovné italské výslovnosti. Druhá část je věnovaná konkrétním pravidlům výslovnosti v italštině. V obou částech se odkazuje na témata následující. Mezi jednotlivými tématy je úzká vazba a návaznost. Téma je vymezeno strukturou:

1. Spisovná italština
2. „Questione della lingua“
3. Italština a spisovná výslovnost
4. Hlavní rysy italské výslovnosti
5. Základní pravidla italské výslovnosti



CÍLE

Cílem tématu je vyložit, jak dlouhá cesta ke konstituování spisovné italštiny a výslovnosti vedla. Zároveň jsou na příkladech a jejich fonetickém přepisu vysvětlena pravidla pro správnou výslovnost. Fonetický přepis používá znaky, se kterými se student seznamuje v tématu 2. Je to první krok k nácvičku fonetického přepisu, který se procvičuje po celý zbytek semestru a tvoří součást zkoušky z předmětu *Fonetika a fonologie italštiny* i předmětu *Fonetická cvičení*.



KLÍČOVÁ SLOVA

Spisovná italština, výslovnost, jazyková otázka; Dante, Bembo, Salviati, Machiavelli, Castiglione, Trissino, Vocabolario degli Accademici della Crusca; fonetický přepis;

Výkladová část

Viz Téma 3 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Téma je věnováno charakteristickým rysům výslovnosti v italštině. Vedle výkladu o vývoji italského jazyka z hlediska řešení tzv. jazykové otázky s odkazem na její vnímání od doby Dantovy do současnosti a o významu hromadných sdělovacích prostředků pro kon-

stituoování spisovné italštiny a tím i spisovné italské výslovnosti je téma zaměřeno především na konkrétní pravidla výslovnosti v italštině. Fonetický přepis uvedených příkladů je prvním návodem k nácviiku fonetického přepisu, který se je součástí zkoušky z předmětu *Fonetika a fonologie italštiny* i předmětu *Fonetická cvičení*.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Uved'te tři linie navrhovaných řešení jazykové otázky (questione della lingua) spisovné italštiny.

Kdo byli představitelé řešení, které zvítězilo?

Které zásady platí pro správnou italskou výslovnost?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Jazyková otázka a její řešení. Rysy spisovné výslovnosti v italštině, pravidla správné výslovnosti, fonetické znaky a příklady.

4 TÉMA 4 KLASIFIKACE HLÁSEK Z HLEDISKA ZPŮSOBU A MÍSTA TVOŘENÍ



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma *Klasifikace hlásek z hlediska způsobu a místa tvoření* je zásadní z hlediska pochopení artikulace hlásek. Téma je prezentováno v následující struktuře:
Klasifikace hlásek:

1. z hlediska akustického
2. z hlediska artikulačního
 - a) Způsob artikulace souhlásek
 - b) Místo artikulace souhlásek

Odkazem na téma 1 se vytváří zpětná vazba pro pojmenování hlásek v návaznosti na artikulační orgány. Téma je podrobně rozpracováno v tématu 5 Systém italských vokálů, tématu 6 Italské diftongy, semivokály, semikonsonanty a v tématu 7 Systém italských konsonantů.



CÍLE

Cílem tématu je klasifikovat italské hlásky a popsat je z hlediska akustického a artikulačního podle způsobu a místa tvoření a vyložit charakteristický rozdíl mezi samohláskou a souhláskou.



KLÍČOVÁ SLOVA

Klasifikace, hledisko akustické, tóny, šumy, artikulační, způsob artikulace, místo artikulace; striktura, apertura;

Výkladová část

Viz Téma 4 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Tématem *Klasifikace hlásek z hlediska způsobu a místa tvoření* jsou italské hlásky klasifikovány a popsány z několika hledisek: z hlediska akustického jsou popsány na škále

tónovosti, z hlediska artikulačního jsou popsány podle způsobu a místa artikulace. Odkazem na předchozí i následující témata je vytvořena obsahová i terminologická jednota.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Jaký je akustický rozdíl mezi samohláskou a souhláskou?

Proč z hlediska artikulačního samohlásky představují aperturu a souhlásky strikturu?

Umíte odvodit termíny, kterými jsou pojmenovány hlásky podle místa a způsobu tvoření?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Klasifikace hlásek z hlediska akustického a artikulačního.

DALŠÍ ZDROJE



Albano Leoni, Maturi 53-62.

5 TÉMA 5 SYSTÉM ITALSKÝCH VOKÁLŮ



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma je klíčové pro chápání celého systému vokálů v italštině. Klasifikace italských vokálů je provedena podle účasti a postavení mluvidel, tj. rtů a jazyka. Italský systém vokálů je srovnáván s vokalickým systémem latinským. Téma je prezentováno v následující struktuře:

1. Klasifikace vokálů
2. Systém italských vokálů
3. Kvantita/délka (durata) italských vokálů: dlouhá, polodlouhá, krátká



CÍLE

Cílem tématu je vyložit a popsat italský vokalický systém. Za tímto účelem je uveden vokalický systém latinský s fonologickým protikladem krátkých a dlouhých vokálů oproti vokalickému systému italskému s fonologickým protikladem zavřených /e/ a /o/ a otevřených /ɛ/ a /ɔ/.



KLÍČOVÁ SLOVA

Vokál, kvantita, slabika otevřená, slabika zavřená, vokál dlouhý, polodlouhý, krátký. Vokál otevřený, vokál zavřený, fonologická hodnota;

Výkladová část

Viz Téma 5 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Téma je klíčové pro pochopení systému italských hlásek. Je znovu vyložena jejich klasifikace z hlediska místa a způsobu tvoření. Italský systém vokálů je srovnáván s vokalickým systémem latinským se zdůrazněním fonologickým protikladem krátkých a dlouhých vokálů v latině a fonologickým protikladem otevřených a zavřených vokálů v italštině. Náležitá pozornost je věnována délce italských vokálů s vymezením pozic, ve kterých je dlouhý, polodlouhý nebo krátký.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Čím se liší italský a latinský vokalický systém?
Ve kterých pozicích je italský vokál dlouhý, polodlouhý nebo krátký?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Klasifikace vokálů podle pozice jazyka; Délka vokálů: vokály dlouhé, polodlouhé, dlouhé;

DALŠÍ ZDROJE



Albano Leoni, Maturi 45-52.

6 TÉMA 6 ITALSKÉ DIFTONGY, SEMIVOKÁLY, SEMIKONSONANTY



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma uvádí italské diftongy, semivokály, semikonsonanty a vysvětluje rozdíl mezi diftongem a hiátem. Je vyloženo rozdíl mezi diftongem stoupavým a klesavým a případy vzniku hiátu. Téma je vymezeno následující strukturou:

1. Diftong
2. Diftongy podle místa přízvuku
 - a) diftongy stoupavé
 - b) diftongy klesavé
3. Hiát



CÍLE

Cílem je doplnit poznatky o italském vokalickém systému výkladem o diftongu, protože jeho výskyt je v italštině velmi bohatý. Uvedením řady příkladů a předložením jejich fonetického přepisu se student dále může zdokonalovat v dovednosti provádět fonetický přepis.



KLÍČOVÁ SLOVA

diftongy, vokál silný, vokál slabý, semivokály, diftong klesavý, semikonsonanty, diftong stoupavý, hiát;

Výkladová část

Viz Téma 6 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Téma uvádí italské diftongy, semivokály, semikonsonanty jako součást italského vokalického systému. Vymezuje rozdíl mezi diftongem a hiátem. Je vyloženo rozdíl mezi diftongem stoupavým a klesavým a případy vzniku hiátu. Pro diftong i hiát je uvedena velká řada příkladů včetně fonetického přepisu, které slouží pro jeho další nácvik.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Co je to diftong?

Jak vzniká diftong?

Co je to hiát?

Jak vzniká hiát?

ÚKOL: Provádějte nácvik fonetického přepisu slov podle uvedených příkladů.

K ZAPAMATOVÁNÍ



Diftong stoupavý, klesavý, hiát, případy vzniku hiátu;

7 TÉMA 7 SYSTÉM ITALSKÝCH KONSONANTŮ



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma uvádí italský konsonantický systém popisem jednotlivých konsonantů z hlediska jejich způsobu a místa tvoření. Upozorňuje se na významný rys italského konsonantického systému, tj. na zdvojené konsonanty. Téma je vymezeno následující strukturou:

1. Konsonanty z hlediska způsobu artikulace v kombinaci s hlediskem akustickým
 - a) Závěrové/okluzívy (occlusive) + akusticky explozivní (esplosive)
 - b) Úžinové/konstriktivní (continue) + akusticky třené (frikativy/fricative)
 - c) Polozávěrové/semiokluzívy (semioclusive), akusticky afrikáty
2. Zdvojené (geminované) konsonanty
3. Konsonanty z hlediska místa artikulace
 - a) retné/labiály (it. labiali): obouretné/retoretné (bilabiali)
 - b) (zubné/dentální v angl. the, think)
 - c) dásňové/alveolární (alveolari)
 - d) tvrdopatrové /palatály (palatali)
 - e) měkkopatrové/velární (velari)

Srovnej tabulka: Systém italských konsonantů z hlediska místa a způsobu artikulace



CÍLE

Cílem tématu je uvést konsonantický systém z hlediska celkového systému italských hlásek. Dále se upevňuje znalost zásadní terminologie, uváděné už v předchozích tématech zaměřených na klasifikaci hlásek obecně. Uvedením řady příkladů a předložením jejich fonetického přepisu se student dále může zdokonalovat v dovednosti provádět fonetický přepis.



KLÍČOVÁ SLOVA

Konsonant, způsob tvoření, místo tvoření, okluzívy, konstriktivní semiokluzívy, labiály, alveolární, palatály, velární, zdvojená (dlouhá) konsonant;

Výkladová část

Viz Téma 7 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.

SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)



Téma je klíčové pro pochopení celého systému italských hlásek. Je znovu vyložena klasifikace italských konsonantů z hlediska místa a způsobu tvoření. Italský systém konsonantů je zpracován do tabulky, která je přiložena v e-learningovém kurzu. Náležitá pozornost je věnována délce italských konsonantů, neboť se jedná o typický a výrazný rys celého hláskového systému italštiny.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Jak dělíme italské konsonanty podle způsobu tvoření?

Jak dělíme italské konsonanty podle místa tvoření?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Popis italských konsonantů podle způsobu tvoření: okluzívy, semiokluzívy, konstriktivy a místa tvoření: labiály, bilabiály, dentály, labiodentály, alveoláry, palatály, veláry, laryngály. Pomůckou k zapamatování jsou jména mluvidel v italštině: denti (dentály), alveoli (alveola), palato (palatum = tvrdé patro), velo (velum = měkké patro).

DALŠÍ ZDROJE



Albano Leoni, Maturi 53-62.

8 TÉMA 8 SEGMENTACE PROMLUVY. SLABIKA, SLOVO, VĚTA.



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma uvádí segmentaci (členění) promluvy na menší celky: slabiku, slovo, mluvní takt, větu. Téma je zpracováno ve struktuře:

1. Segmentace (členění) promluvy
2. Slabika
3. Slovo
4. Mluvní takt
5. Taktová skupina
6. Věta

Výrazná pozornost je věnována slabice a mluvnímu taktu.



CÍLE

Cílem tématu je doplnit program fonetiky a fonologie o komentáře týkající se segmentu většího, než je hláska. Největší pozornost je přitom věnována slabice a její struktuře, protože jsou tak doplněny předchozí poznatky o dělení slov na slabiku pro účely fonetického přepisu.



KLÍČOVÁ SLOVA

Segmentace promluvy, segment, slabika, striktura, apertura, slabičné jádro; slovo, mluvní takt, taktová skupina, věta.

Výkladová část

Viz Téma 8 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.

SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)



V tématu jsou uvedeny slabika, slovo, mluvní takt, věta jako segmenty řeči. Pozornost se soustřeďuje na slabiku, její artikulační podstatu a jádro. V úvodní části studijního materiálu se přitom uvádějí další témata věnovaná přízvuku a prozodickým prostředkům řeči. Téma je důležité také z hlediska pozice přízvuku v italštině.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Co je to mluvní takt?

Které druhy mluvních taktů znáte?

Čím se bude lišit český a italský mluvní takt? Odvoďte od pozice přízvuku v českých a italských slovech.

K ZAPAMATOVÁNÍ



Nová terminologie. Struktura slabiky. Mluvní takt. Rozdíl mezi strikturou a aperturou.

9 TÉMA 9 POVAHA A UMÍSTĚNÍ PŘÍZVUKU V ITALŠTINĚ



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma *Povaha a umístění přízvuku v italštině* významně doplňuje téma 3 věnované správné výslovnosti v italštině. Přízvuk je zde prezentován jako silová modulace (vlastnost) fonických řad. Téma je zpracováno ve struktuře:

1. Povaha přízvuku v italštině
2. Umístění přízvuku v italštině
3. Přízvuk vedlejší
4. Přízvuk grafický

Vzhledem k tomu, že přízvuk je v italštině buď na druhé, ale také na třetí nebo čtvrté nebo dokonce poslední slabice ve slově, téma uvádí pro taková slova zavedenou italskou terminologii (viz níže ve složce klíčová slova).



CÍLE

Cílem tématu je popsat povahu přízvuku v italštině a vyložit jeho umístění. Vzhledem k tomu, že přízvuk v italštině je převážně na předposlední slabice, nikoliv však výhradně, je téma z hlediska artikulačního i auditivního významné. Dalším cílem je v návaznosti na pozici přízvuk zdokonalovat dovednost fonetického přepisu v italštině.



KLÍČOVÁ SLOVA

Povaha přízvuku, přízvuk dynamický (silový), přízvuk melodický (tónový). *Parole piane*, *parole sdruciole*, *parole bisdruciole*, *parole trisdruciole*, *parole tronche*; přízvuk tupý/*accento grave*, přízvuk ostrý/*accento acuto*.

Výkladová část

Viz **Téma 9 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.**

SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)



Téma *Povaha a umístění přízvuku v italštině* doplňuje téma 3 ke správné výslovnosti v italštině. Přízvuk je zde prezentován jako silová modulace (vlastnost) fonických řad. Přízvuk v italštině je převážně dynamický s doprovodnými vlastnostmi výšky a délky. Vzhledem k tomu, že přízvuk je v italštině buď na druhé, ale také na třetí nebo čtvrté nebo dokonce poslední slabice ve slově, téma uvádí pro taková slova zavedenou italskou terminologii. Důležitý je komentář k přízvuku grafickému. Téma je důležité také vzhledem pro zdokonalování dovednosti fonetického přepisu v italštině.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Čím se liší charakter přízvuku v latině od přízvuku v italštině?

V čem je rozdíl mezi pozicí přízvuku v češtině a v italštině?

Proč je nevyhnutelné u každého italského slova se naučit pozici přízvuku?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Nová terminologie. Povaha přízvuku, přízvuk dynamický (silový), přízvuk melodický (tónový). Parole piane, parole sdrucciole, parole bisdrucciole, parole trisdrucciole, parole tronche; přízvuk tupý/accento grave, přízvuk ostrý/accento acuto.

Dvojice slov, která se liší jen pozicí přízvuku.

K ZAPAMATOVÁNÍ



Leoni, Maturi, s. 76-78.

10 TÉMA 10 PROZODICKÉ PROSTŘEDKY ŘEČI, MELODIE A INTONACE



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma *Prozodické prostředky řeči, melodie a intonace* úzce navazuje na téma 3 k výslovnosti v italštině na téma 9 o povaze a umístění přízvuku v italštině, protože intonace je další z vlastností fónických řad. Téma je zpracováno ve struktuře:

1. Větný přízvuk
2. Důraz
3. Emfáze
4. Tempo řeči
5. Pauza
6. Barva (timbr) hlasu
7. Intonace:
 - a. klesavá
 - b. stoupavá
 - c. stoupavě klesavá



CÍLE

Cílem tématu je vyložit prozodické (suprasegmentální) prostředky řeči a hlavně větnou intonaci jako další z vlastností fónických řad. Důraz se přitom klade na její fonologickou hodnotu, protože větná intonace je neoddělitelnou součástí modálního schématu věty.



KLÍČOVÁ SLOVA

Prozodické prostředky, suprasegment, přízvuk, důraz, emfáze, tempo, pauza, timbr, intonace; větný typ, věta oznamovací, věta tázací, věta rozkazovací a zvolací;

Výkladová část

Viz **Téma 10 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.**

SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)



Tématem jsou větný přízvuk, důraz, emfáze, tempo řeči, pauza a intonace jako prozodické prostředky neboli suprasegmentální prostředky řeči, přičemž intonace je uváděna jako jedna z vlastností fónických řad. Hlavní pozornost je věnována větné intonaci, protože jako součást modálního schématu věty má fonologickou hodnotu.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Proč je větný přízvuk důležitý pro informační strukturu věty?
Jak se liší intonace italské věty oznamovací a tázací?

K ZAPAMATOVÁNÍ



Terminologie; větný typ, věta oznamovací, věta tázací, věta rozkazovací a zvolací včetně příkladů z italštiny.

11 TÉMA 11 HLÁSKY V ŘETĚZCÍCH, ZMĚNY HLÁSEK V PROUDU ŘEČI



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma *Hlásky v řetězcích, změny hlásek v proudu řeči* je věnováno změnám a vzájemnému ovlivňování hlásek v souvislé řeči. Jsou to změny, které jsou následkem menšího artikulačního úsilí. Některé z nich lze sledovat jen z hlediska synchronního, některé lze sledovat jen z hlediska diachronního. Jejich výsledkem jsou pak změny v souboru fonémů daného jazyka (srov. *Úvod do studia jazyka* téma 2 o fonetických změnách ve vývoji jazyka). Téma je zpracováno ve struktuře:

- A. Hlásková spojení (hláskové kombinace):
 - B. Fonetické změny
1. Asimilace a) znělostní
b) artikulační
 2. Disimilace
 3. Synkopa
 4. Metateze
 5. Vznik svarabhaktických (epentetických), tj. přechodových hlásek

Téma navazuje na předchozí téma 5 Systém italských vokálů a téma 6 Italské diftongy.



CÍLE

Téma má za cíl představit změny, ke kterým dochází při vzájemném ovlivňování hlásek v proudu řeči. Důležitým cílem je také navázat na tematiku jazykového vývoje na rovině fonetické, se kterou se student seznámil v tématu 2 předmětu *Úvod do studia jazyka*. Vedle vytvoření mezipředmětové vazby téma přispívá k lepšímu chápání systému v jazyce.



KLÍČOVÁ SLOVA

Hlásky v řetězcích, hláskové kombinace, fonetické změny, asimilace znělostní a artikulační, disimilace, synkopa, metateze, přechodové hlásky;

Výkladová část

Viz **Téma 11 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.**

SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)



Téma se zabývá změnami a vzájemným ovlivňováním hlásek, ke kterému dochází v hláskových kombinacích v souvislé řeči. Některé změny je možno sledovat jen z hlediska synchronního, některé lze sledovat jen z hlediska diachronního. Uváděné fonetické změny jsou: Asimilace (znělostní a artikulační), disimilace, synkopa, metateze.

Cílem je navázat na tematiku jazykového vývoje na rovině fonetické a přispět k lepšímu chápání jazykového systému italštiny.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Proč dochází ke změnám při vzájemném ovlivňování v hláskových kombinacích?

Které hláskové kombinace jsou možné?

Ke kterým změnám dochází v proudu řeči při vzájemném ovlivňování v hláskových kombinacích?

Uveďte příklady na jednotlivé změny v italštině a eventuálně i v češtině.

K ZAPAMATOVÁNÍ



Terminologie; hláskové kombinace; změny v kombinaci hlásek včetně příkladů;

12 TÉMA 12 RAFFORZAMENTO



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma *Rafforzamento* je věnováno významnému a charakteristickému rysu spisovné italské výslovnosti: rafforzamentu, neboli syntaktickému zdvojení. Je to jev, kdy dochází ke zdvojení výslovnosti počátečního konsonantu ve slově po určitých jednoslabičných, výjimečně také dvojslabičných slovech: Ve struktuře tématu je jev vysvětlen a doložen na příkladech. Ve výčtu jsou uváděny výrazy (monosylaba a disylaba), po kterých k tomuto jevu dochází. Pochopení jevu je důležité z hlediska fonetického i pravopisného, ale také pro nácvik fonetického přepisu.



CÍLE

Cílem tématu je popsat a vyložit charakteristický rys výslovnosti spisovné italštiny, protože je důležitý nejen z hlediska fonetického, ale také z hlediska pravopisného: důkazem realizace syntaktického zdvojení jsou slova vzniklá spojením předložky a slova jmenné povahy jako např. *appena, frattempo* atd. Důležitým cílem je další posílení dovednosti fonetického přepisu, do kterého se rafforzamento promítá.



KLÍČOVÁ SLOVA

Rafforzamento, syntaktické zdvojení, raddoppiamento; monosylaba, disylaba.

Výkladová část

Viz Téma 12 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Téma je věnováno významnému a charakteristickému rysu spisovné italské výslovnosti: rafforzamentu, neboli syntaktickému zdvojení. Je to jev, kdy dochází ke zdvojení výslovnosti počátečního konsonantu ve slově po určitých jednoslabičných, výjimečně také dvojslabičných slovech. Pochopení jevu je důležité z hlediska fonetického i pravopisného, ale také pro potřeby fonetického přepisu.

KONTROLNÍ OTÁZKA



Co je to rafforzamento?

Kdy dochází k rafforzamentu?

Uveďte příklady na zdvojení počáteční souhlásky po některých monosylabech.

Uveďte příklady na zdvojení počáteční souhlásky po některých dinosylabech.

Uveďte příklady na zdvojení počáteční souhlásky po slovech zakončených grafickým přízvukem.

K ZAPAMATOVÁNÍ



České označení jevu zvaného v italštině Rafforzamento (nebo také raddoppiamento) je syntaktické zdvojení. Zapamatovat si tento termín je velmi užitečné: k jevu totiž dochází při spojení dvou větných elementů, nejčastěji předložky a dalších slova jmenného charakteru. Věnujte dostatečnou pozornost zdvojování počáteční souhlásky po slovech zakončených grafickým přízvukem.

13 TÉMA 13 ELIZE, APOKOPA



RYCHLÝ NÁHLED TÉMATU: ÚVOD

Téma uvádí další dva významné jevy italštiny, elizi a apokopu, důležité nejen z hlediska fonetického, ale také z hlediska pravopisného. Jeho uvedením do programu předmětu Fonetika a fonologie je vytvořena vazba na předmět *Italská morfologie I* II. ročníku.



CÍLE

Cílem tématu je vyložit a na příkladech ukázat další typický jev na pomezí fonetiky a morfologie. Je kladen důraz na realizaci těchto dvou jevů v pravopise italských slov.



KLÍČOVÁ SLOVA

Apokopa, elize, pravopis;

Výkladová část

Viz **Téma 13 e-learningového kurzu s odkazy na další studijní materiál povinné literatury.**



SHRNUTÍ TÉMATU (ZÁVĚR)

Téma uzavírá program předmětu *Fonetika a fonologie italštiny*. Je přechodovým tématem k předmětu *Italská morfologie I*, který je součástí programu studia italštiny ve II. ročníku.



KONTROLNÍ OTÁZKA

Čím se liší elize od apokopy (neboli troncamenta)?
Najdete další příklady na elizi a apokopu?

K ZAPAMATOVÁNÍ

Případy, ve kterých dochází k elisi a k truncamentu.

Jak si lze zapamatovat termín „troncamento“? Srovnej s italskými výrazy „troncare“ nebo „tronco“. Co to znamená?

LITERATURA

Povinná:

Studijní materiál v elektronické podobě v programu IS.

Černý, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998.

Krčmová, Marie. *Fonetika a fonologie*. 2. doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita Eplortál, 2008.

Pačesová, J. *Fonetika italštiny*. Brno: FF MU, 1992.

Radimský, J. *Fonetika italštiny*. Praha: Karolinum, 2018.

Doporučená:

Albano Leoni, F., Maturi, P. *Manuale di fonetica*. Roma: Carocci, 2002.

Canepari, L. *Introduzione alla fonetica*. Torino: Einaudi, 1979.

SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY

V úvodní přednášce je posluchač seznámen s předmětem fonetiky a fonologie a se základními pojmy a termíny dané oblasti. Následně se seznamuje s významem fonetického přepisu pro studium fonetiky a se zásadami správné výslovnosti v italštině, včetně zařazení tématu o řešení tzv. jazykové otázky (*questione della lingua*). Zásadní význam v programu kurzu mají témata týkající se klasifikace a popisu jednotlivých samohlásek (vokálů), dvojhlásek (diftongů) a souhlásek (konsonantů) v italštině, o charakteru a umístění italského přízvuku a o dalších typických jevech italštiny: *Rafforzamento*, *elizi* a *apokopě*. Jejich poznání a pochopení je pro teoretické zvládnutí předmětu italské fonetiky i pro správnou výslovnost a pravopis italštiny důležité, protože jsou významnými rysy jazykové charakteristiky italštiny.

Jednotlivá témata kurzu *Fonetika a fonologie italštiny* jsou ve studijní opoře stručně uvedena a v bodech je vytvořena jejich struktura včetně cílů, klíčových slov a shrnutí. Odpověďmi na jednotlivé kontrolní otázky si lze utvořit představu, jaké otázky budou součástí písemné zkoušky. Jednotčím cílem kurzu je popsat a charakterizovat jednotlivé aspekty fonetiky italského jazyka. Poznatky a znalosti získané v předmětu mohou mít i obecný charakter. Častým uváděním příkladů a popisu daného jevu i v češtině významně přispívají ke srovnání jazyka studovaného a jazyka mateřského.

Název: **FONETIKA A FONOLOGIE ITALŠTINY**

Autor: **doc. PhDr. Eva Klímová, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Určeno: studentům SU FPF Opava

Počet stran: 36

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.